

Prioritering av tjenester til dem som trenger det mest, versus tidlig innsats: et uløselig dilemma?

Oddvar Førland,

Kunnskapskommunekonferansen Vest 2026

Høgskulen
på Vestlandet

Senter for
omsorgsforskning
• vest

Portbildet

For hvem?
For hva?
Hvilke
behov?
Hvorfor?
Hvor mye?
Når?
Til hvilken
kostnad?
Hvilke
tjenester?

Tidlig innsats versus «sein» innsats

Før man blir
bruker
(forebygging i
samfunnet)

Tidlig
oppdagelse og
innsats for nye
brukere
(behandling,
rehabilitering)

Sein innsats:
til dem med
store
omsorgsbehov

Tidlig innsats også i omsorgstjenestene

- Om innsatsen som skjer rundt **inngangsporten**.
- Senter for omsorgsforskning forsker på dette: på virkninger av ulike måter å organisere inngangsporten og den tidlige innsatsen:
- [Early intervention in long-term care](#) (TIDLIG INNSATS I OMSORGSTJENESTENE). Finansiert av Norges forskningsråd fra 2024-2028.
- Inngangsporten er en viktig og kritisk fase, både for brukerne og kommunene, men lite systematisk studert.
- Er noen modeller for vurdering og tildeling av tjenester mer lovende enn andre?

‘Alle’ vil venstreforskyve

Før man blir
bruker
(forebygging i
samfunnet)

Tidlig
oppdagelse og
innsats for nye
brukere
(behandling,
rehabilitering)

Sein innsats:
til dem med
store
omsorgsbehov

Dilemmaet: en stri «elv» av daglige og akutte behov.

«Vi må snu skuten, og vi forsøker, men det er jo et kunstverk å få til dette når tilgangen på pasienter som har behov for hjelpemidler og behandling, er like stor eller økende. Og så skal man snu!

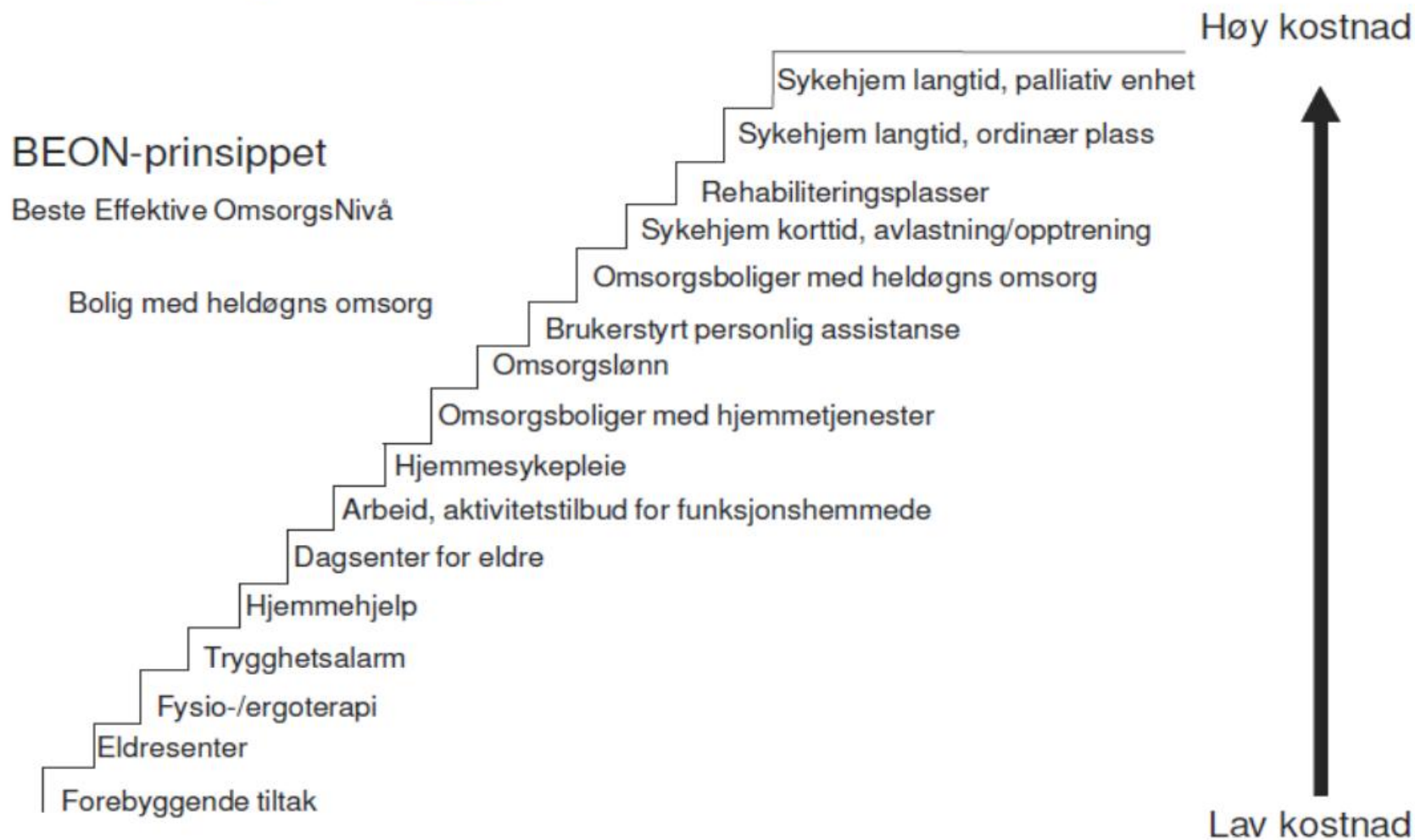
*Hva skal vi gjøre? Problemet er at vi ikke får noen signaler om hvilke pasienter vi ikke skal ta. **Altså, vi har en elv som kommer inn til oss, og i tillegg til denne elven så skal vi gjøre mer av den forebyggende biten».***

(ansatt i rehabiliteringstjenesten)

Førland, O., Skutle, O., Alvsvåg, H. & Hjelle, K. M. (2021). Ambisjoner og realiteter i kommunenes prioriteringer av helse- og omsorgstjenester – en casestudie fra tre norske kommuner. Tidsskrift for velferdsforskning, 24(4), 19–34.

Figur 2 Omsorgstrapp etter BEON-prinsippet

Omsorgstrappa

Hvis man kunne nullstille seg ...

... men det er umulig.

‘Fordi ‘sen’ innsats er meget omfattende i kommunene

Omsorgstjenestene

- **Størrelse:**

- Det er 39 727 sykehjemsplasser.
- 200 357 er brukere av hjemmetjenester.
- 33 % av kommunebudsjettene går til omsorgstjenestene.
- Ofte omfattende hjelp: ofte flere ganger hver dag.
- Over halvparten av dem som dør, dør nå på sykehjem.
- De fleste av oss kommer til å bli brukere av kommunale omsorgstjenester.

- **Betydning:**

- Avgjørende for helse, hverdagsliv og livskvalitet for brukerne.
- Avgjørende for deres familier og pårørende.
- Avgjørende for arbeidslivsdeltakelse.

Hvorfor?

- Fordi det veldig ofte handler om grunnleggende behov og «livsnødvendigheter»:
- Puste inn frisk luft, drikke, spise, holde seg rein, sove, være i aktivitet, bevege seg, hvile og bo trygt.
- Noen sier at dette er vage og lite konkrete tilstander. Det er feil.
- Det går kort tid før mangel får alvorlige konsekvenser.
- En tilstand er mer alvorlig dess mer de grunnleggende behovene er truet.

Prioriteringslandskapet i kommunene

Utviklingstrekk:

1. Lavere terskel for å få kortvarige forebyggende og rehabiliterende tjenester = Tidlig innsats-prinsipp
2. Høyere terskel for å få tildelt langvarige tjenester = Nødvendighetsprinsipp
3. Økonomisk press og sammenligninger mellom kommuner = ressursvurderings- og benchmarkingprinsipp.

- Hellesø, R., Rostad, H. M., Fagertun, A., Førland, O., Skinner, M. S., Sundsbø, A. O., Burrell, L. V., & Sogstad, M. (2024). Prioriteringslandskapet i de kommunale helse- og omsorgstjenestene i et velferdsstatsperspektiv. *Tidsskrift for omsorgsforskning*, 10(2), 46-64. <https://doi.org/10.18261/tfo.10.2.5>

- Førland, O. (2024). Conceptualizing Needs When Allocating Public Long-Term Care Services in the Welfare State. In A. Fagertun, H. Vike, & H. Haukelien (Eds.), *The Political Economy of Care* (pp. 231-251). Scandinavian University Press. <https://doi.org/doi:10.18261/9788215057880-24-10>

Helsefremmende og forebyggende tiltak rettet mot hjemmeboende eldre

Resultater fra en nasjonal kommuneundersøkelse

Karl Ove Hufthammer, Oddvar Førland og Hanne Marie Røstad

- Norske kommuner tilbyr et bredt spekter av helsefremmende og forebyggende tiltak for eldre.
- Men likevel betydelig variasjon mellom kommunene når det gjelder omfang, organisering og evaluering av tiltakene.

Sikkerhetsnett eller trampoline?

- Skal velferdstjenestene først og fremst være en **trampoline** som skal hjelpe dem til økt mestring og selvstendighet eller et **sikkerhetsnett** som beskytter mennesker når de trenger hjelp?

Tilbake til spørsmålet

- Prioritering av tjenester til dem som trenger det mest, versus tidlig innsats.
- Prioritering av det mest alvorlige.
- Hva er alvorlig på kort og lang sikt?
- Balansepunkter.

Takk for oppmerksomheten og velkommen til:

Forventninger til omsorg

Den 9. nasjonale konferansen for omsorgsforskning

21-22 oktober 2026, Bergen

Se **Omsorgsforskning.no** for program og påmelding